
Redactioneel

E. de Weert

De kwaliteit van het hoger onderwijs staat momenteel in ons land in het middelpunt van de belangstelling. Weliswaar is er altijd wel aandacht voor geweest, maar het laat zich aanzien dat het begrip een belangrijke plaats heeft verworven in de dialoog tussen HO en de overheid. Er kan geen onderwerp de revue passeren of de kwaliteit van het onderwijs wordt er bij betrokken.

Achter alle retoriek schuilt een belangrijke verschuiving in de enige jaren geleden in gang gezette besturingswijze van de overheid die neerkomt op een minder gedetailleerde bemoeienis van de overheid vooraf en een sterker accent op de evaluatie van de kwaliteit van het produkt achteraf.

Een dergelijke verschuiving is allereerst merkbaar. Ook in verschillende andere Westeuropese hoger onderwijssystemen zijn de eerste schreden gezet op weg naar een meer formeel stelsel van kwaliteitsbewaking. Dit is enerzijds geschied door het instellen van instituties zoals het 'Comité National d'Evaluation' in Frankrijk, de Raad van Universiteiten in Spanje, het 'National Board Evaluation Program' in Zweden en ten onzent het inspectie-apparaat en de visitatie-commissies.

Anderzijds worden vanuit de overheid specifieke criteria opgesteld aan de hand waarvan de kwaliteit zou moeten kunnen worden bepaald. In het HOOP is het instrument van prestatie-indicatoren genoemd, met als voorbeeld een set van 26 indicatoren op basis waarvan het functioneren van instellingen zou kunnen worden geanalyseerd.

De overheid streeft ernaar deze indicatoren aan te wenden voor het maken van vergelijkingen zowel tussen instellingen als tussen sectoren alsmede voor het nemen van beslissingen ten aanzien van de (re)allocatie van financiële middelen.

Bij dit alles kunnen de instellingen niet passief toekijken. Aan de instellingen zelf is immers een intrinsieke kwaliteitsbewakende taak toegekend. Binnen een groot aantal instellingen zijn of worden thans evaluatiesystemen ontwikkeld die kunnen helpen bij het verkrijgen van inzicht in de kwaliteit van het onderwijs.

Een opvallend verschil tussen het HBO en

het WO is dat bij het HBO de nadruk in eerste instantie ligt op het ontwikkelen van een stelsel van kwaliteitsbewaking voor de instelling als geheel. In het WO daarentegen wordt het onderwijs van een bepaalde discipline onder de loupe genomen. Zo heeft de VSNU vier proefvisitatiecommissies ingesteld voor de disciplines psychologie, natuur- en sterrenkunde, werktuigbouwkunde en geschiedenis. Deze commissies hebben tot taak zich een oordeel te vormen over de kwaliteit van het onderwijs binnen de discipline en tevens suggesties te doen voor kwaliteitsverbetering. Bij het kwaliteitsoordeel zal de visitatiecommissie onder meer aandacht besteden aan de mate waarin de opleiding aansluit bij de behoefte op de arbeidsmarkt. Daarentegen wordt in verschillende sectoren van het HBO de mogelijkheid om in het kader van kwaliteitsverbetering het arbeidsmarktcriterium te hanteren juist sterk in twijfel getrokken. In feite heeft men zich bij recente taakverdelingsoperaties in het HBO niet gewaagd aan een toetsing van de kwaliteit van afzonderlijke opleidingen. Men heeft het meer gezocht in ingrepen van structurele aard die nieuwe impulsen moeten geven aan de inhoud en de kwaliteit van het HBO.

Als instellingen een rol spelen bij de bewaking van de kwaliteit, hoe verhoudt zich hun standpunt dan tot de visie van externe beoordelaars en die van de overheid? Welke maatstaven worden gebruikt en hoe worden ze gerechtvaardigd? Zal het vermogen een kwaliteitsoordeel te vellen toenemen, en zo ja, welke gevolgen kunnen daaraan worden verbonden?

Dit soort vragen stelt Gevers zich in deze aflevering van het Tijdschrift voor Hoger Onderwijs. De artikelen van Ruijter en De Gruijter zijn meer gericht op de evaluatie-activiteiten die binnen instellingen plaatsvinden. Kells & van Vught geven een aanzet tot een omvattend systeem van kwaliteitsbewaking waarin instellingen van HO een grotere verantwoordelijk hebben voor het instandhouden en eventueel verbeteren van de kwaliteit van hun eigen onderwijs. Kells is verbonden aan het Centrum voor Studies van het Hoger Onderwijs Beleid als senior

advisor op het gebied van de kwaliteitsbewaking c.q. zelfevaluatie in het hoger onderwijs. In die hoedanigheid heeft hij het afgelopen jaar een aantal workshops verzorgd voor de VSNU en de HBO-Raad. Eén van de belangrijkste elementen uit zijn betoeg is dat kwaliteitsbewaking samenhangt met de wijze waarop de macht in het HO-systeem is verdeeld.

In Nederland heeft de overheid een grote invloed op het hoger onderwijsbeleid. Daarnaast hebben ook de faculteiten enige macht. In de Verenigde Staten daarentegen is de macht juist op centraal niveau binnen de instellingen geconcentreerd. Engeland bevindt zich wat dit betreft in een middenpositie, al kan gezegd worden dat daar de faculteit een belangrijke rol speelt in de ontwikkeling van het HO-beleid. In de situatie waarin de overheid het uiteindelijk voor het zeggen heeft, is het niet denkbeeldig dat instellingen zullen trachten tegemoet te komen aan de wensen en opvattingen die bij de overheid en de door haar ingestelde organen bestaan. Dit geldt temeer wanneer instellingen nog onvoldoende kennis en ervaring hebben met betrekking tot evaluatie en controle van hun onderwijsactiviteiten. De vraag is of in deze situatie de kwaliteit van het onderwijs wordt gediend. Daar is het toch uiteindelijk om begonnen.